

3) рефлексія необхідна також для функціонування самосвідомості учня в ході навчальної діяльності. Таким чином, рефлексія виникає і розвивається «при самовизначенні суб'єкта всередині власних уявлень про себе (встановлення внутрішніх орієнтирів і способів розмежування «Я» і «не-Я») [4, с.12].

Рефлексія формується у дітей старшого дошкільного віку в процесі навчальної діяльності. В умовах спеціально організованого розвивального навчання, основу якого складає виконання дітьми повноцінної розгорненої навчальної діяльності, що веде до формування теоретичного мислення, рефлексія формуватиметься раніше, ніж в умовах традиційного навчання. Це, безумовно створює більш широкі можливості для психічного розвитку і використання розумового потенціалу.

Важливим фактором, що впливає на ефективність рефлексії в навчанні, є різноманітність її форм і прийомів, їх відповідність віковим та іншим особливостям дітей. Рефлексія не повинна бути лише вербальною - це можуть бути малюнки, схеми, графіки тощо.

Рефлексія тісно пов'язана з іншою важливою дією - постановкою мети. Формулювання мети свого навчання передбачає її досягнення і подальшу рефлексію усвідомлення способів досягнення поставленої мети.

Отже, рефлексія - це педагогічна проблема, шляхи розв'язання якої полягають у формуванні потреб і мотивів самопізнання, навчанні людини способів самопізнання, розвитку у неї здатності до ідентифікації і рефлексії, здатності підвищувати рівень самоповаги, самоухвалення, долати страхи і вибудовувати захисти тощо.

Література

1. Петровский А.В. Психологический словарь / А.В. Петровский, М.Г. Ярошевский. – М. : Политиздат, 1990. – 494 с.
2. Зязюн І. А. Рефлексія людини в гуманітарній філософії / І. А. Зязюн // Світло. - К., 1998. № 1. - С. 6-9.
3. Мухина В.С. Возрастная психология / В.С.Мухина. – М. : Издательский центр «Академия», 1997. - 432 с.
4. Слободчиков В.И. О возможных уровнях анализа проблемы рефлексивных процессов / В.И.Слободчиков. - Новосибирск, 1986.

УДК 37.016:81-056.264

БАРНА Х.В., ВОЛОШИН Н. В.
Мукачівський державний університет

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ З ПОРУШЕННЯМИ МОВЛЕННЕВОГО РОЗВИТКУ

У дітей із ПМР комунікативні уміння і навички у достатньому обсязі і якості спонтанно не утворюються, і процес їх формування відбувається у більш пізні строки, а дефіцит мовних засобів на подовжений час не дозволяє цим дошкільникам активно включатися у мовленнєве спілкування.

Отже, головним завданням спеціального навчання діалогічного мовлення є оволодіння дітьми навичками мовленнєвого спілкування. Це передбачає

розвиток у них розуміння мовлення оточення, накопичення мовних засобів, засвоєння різних форм спілкування.

Діалог – складна форма соціальної взаємодії. Участь у діалозі потребує складних умінь:

- власно мовленнєві уміння (вступати у спілкування, підтримувати і завершувати спілкування; говорити виразно і в нормальному темпі, користуватися інтонацією діалогу);
- уміння мовленнєвого етикету (звернення, знайомство, привітання, запрошення, прохання, згода і відмова, вибачення тощо);
- уміння спілкуватися у парі, в групі з 3-5 осіб, у колективі;
- уміння спілкуватися для планування сумісних дій, досягнення результатів та їх обговорення;
- невербальні уміння – доречне використання міміки та жестів.

Основною метою роботи з формування і розвитку початкових форм діалогічного мовлення є формування умінь, необхідних для спілкування. Це здійснюється шляхом поступового переходу від ситуативної до контекстної форми мовлення, тобто розвиток спілкування відбувається у відповідності із загально-психологічними закономірностями розвитку мовлення дітей у нормі.

Корекційну роботу розпочинають із розвитку сприйняття дітьми мовлення оточуючих, що здійснюється в процесі практичної діяльності дітей. Використовують усі режимні моменти, ігри, заняття, спостереження, екскурсії. Важливим завданням педагога на початковому етапі є викликати у дітей мовленнєву активність: чи це звуконаслідування, чи слово, чи словосполучення. Але поступово потрібно відмовлятися від звуконаслідувань і вчити дітей правильно називати предмети.

З появою активного мовлення у дітей застосовують такий прийом, як питання - відповідь. Спочатку використовують відображене мовлення дітей, коли педагог називає предмет (ознаку, дію), потім задає питання про його назву. Наступна форма мовлення - самостійні, поки що однослівні відповіді, які у поєднанні із запитаннями за змістовною єдністю можна розглядати як відповіді повним реченням. Найбільш доступні і актуальні для розвитку мовленнєвого спілкування дітей, такі групи питань: Хто це? Що це? Який предмет? Що робить предмет?

Для розвитку мовленнєвого спілкування необхідно сформувати у дітей навички користування спонукальною формою мовлення, яка поступово ускладнюється. Спочатку навчають виражати своє прохання, або речення одним словом: дай, допоможи, пішли тощо; потім словосполученням: дай ляльку, дай ложку, пішли гуляти тощо, і нарешті, реченням. Самостійні висловлювання спонукального характеру виникають у дітей під час звернення як запрошення до сумісної гри, у проханні допомоги тощо.

Коли діти навчаються давати відповіді на запитання і самостійно запитувати, в роботі застосовують коротенькі діалоги описового, або сюжетного характеру (робота за картинкою, сюжетно-рольова гра з лялькою). У

процесі навчання починають застосовувати питання пошукового характеру: Навіщо? Чому? Чим схожі? І також включають їх у діалог.

Під час діалогу відбувається найбільш повний розвиток самостійного мовлення дітей. Діти шукають відповіді на поставлені питання, вирішують пізнавальні завдання. З метою формування вербально- комунікативних умінь на початкових етапах застосовують такий прийом, як моделювання різноманітних ситуацій ігрового сюжетно- рольового спрямування.

Найбільшим досягненням першого етапу навчання є поява у дітей мовленнєвої активності і бажання говорити. Діти під час спілкування починають активно користуватися мовленням, з бажанням відповідають на питання педагога під час заняття, за власного ініціативою вступають до спілкування з дорослим і один з одним. Основні синтаксичні конструкції, якими користуються діти, - слово-речення, словосполучення, проста поширена фраза.

У подальшому дітей навчають цілеспрямованої розмови з певної теми, тобто бесіди. Бесіду використовують тоді, коли діти володіють вже фразовим мовленням. Під час бесіди дитина повинна пригадувати, аналізувати, порівнювати, висловлювати судження, робити умовиводи, а отже - мислити. Разом із мисленням розвивається і мовлення. Формуються діалогічні та монологічні форми зв'язного мовлення.

Література

1. Богуш А.М. Дошкільна лінгводидактика / А.М.Богуш, Н.В.Гавриш. – К. : Вища школа, 2007. – 542 с.
2. Логопедія : Підручник, друге видання перероблене та доповнене. / За ред. М.К. Шеремет. – К. : Видавничий Дім «Слово». – 2010. – 672 с.
3. Логопедия / Под ред. Л.С. Волковой, С. Н. Шаховской. – М., 1998.
4. Марченко І.С. Спеціальна методика початкового навчання української мови (логопедична робота з корекції порушень мовлення у дошкільників). – К. : Видавничий Дім «Слово», 2010. – 288 с.
5. Пахомова Н. Мовленнєва готовність дітей дошкільного віку з тяжкими вадами мовлення // Дефектологія. – 2005. - № 3 – С. 48-50.

УДК 37.016:81-056.264

БАРНА Х.В., ПОЛЛОГІ В.М.
Мукачівський державний університет

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ВИВЧЕННЯ ІНТОНАЦІЙНОЇ ВИРАЗНОСТІ МОВЛЕННЯ У ДІТЕЙ ЗІ СТЕРТОЮ ФОРМОЮ ДИЗАРТРІЇ

Формування інтонаційної виразності мовлення є одним з провідних напрямків корекційної роботи з усунення проявів стертої дизартрії. Стерта дизартрія характеризується порушеннями звуковимови і просодичної сторони мовлення: (мовлення монотонне, маловиразне, тембр частіше низький, голос тихий, темп мовлення уповільнений або прискорений), які обумовлені наявністю неврологічної мікросимптоматики.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>